

Právní pojetí počítačového programu jako předmětu autorskoprávní ochrany

Antonín RÁJA

Výpočetní technika zasahuje do stále více oblastí a svou dynamikou vývoje navozuje nové vztahy a problémy nebo mění jejich obsah. Jde o nový, dynamický fenomén ve společnosti, který se nutně odrazí ve většině právních odvětvích. Znamená nejen očekávaný a uznávaný přínos, ale přináší s sebou i nové jevy a skutečnosti. Pojmy jako počítačová kriminalita¹, softwarové pirátství, ohrožení informací a následně pak počítačová bezpečnost, autorská práva, ochrana dat, ochrana soukromí atd. se však již dostávají i do podvědomí širší veřejnosti. Růst podílu výpočetní techniky na zpracování informací všeho druhu je neoddělitelnou součástí rozvoje společnosti a je třeba chápat ho nejen jako proces technický ale i sociální.

Vztah práva a rozvoje výpočetní techniky není vztahem jednostranným. Tak jako je jí možné považovat za prostředek zvyšování účinnosti a efektivnosti práva, je právo nepostradatelným prostředkem regulujícím rozvoj a možnosti jejího využití. Tento vztah platí pro softwarový průmysl, vzhledem k jeho charakteru, ve zvýšené míře. Nalezení kompromisu v otázkách ochrany práv autora, regulace a stimulování dalšího rozvoje tohoto průmyslu je nezastupitelnou úlohou legislativy, která by se dala zjednodušeně definovat jako kompromis mezi hrozbou inovacím na jedné straně a potřebou chránit investice do vývoje software na straně druhé.

K vývoji problematiky

Spory o charakter právní povahy software se vedou již přes 30 let a přesto není tato otázka dodnes plně dořešena jak v měřítku mezinárodním tak vnitrostátním. Neutěšený stav v této oblasti je tak charakteristický ve větší či menší míře pro většinu právních řádů. Přes doporučení Světové organizace duševního vlastnictví² a ve kterém doporučila vytvoření zvláštní ochrany pro software s možností podpůrného

¹Činnost zaměřená na VT a software např. nelegální programy, hackeři (průnikáři) viry, manipulace s daty nebo trestná činnost jiného druhu, umožněna využitím výpočetní techniky (majetkový prospěch, vydírání – zneužití dat, krádeže strojového času, zneužívání počítačových sítí apod.)

²World Intellectual Property Organization: Model Provisions on the Protection of Computer Software, 1978

využití zavedeného institutu autorskoprávní ochrany, je až s podivem, že i když byly od té doby zahrnuty pod pojem duševního vlastnictví další jeho formy, často mnohem méně významné než oblast software a poskytnuta jim zvláštní ochrana, pro software převládla ochrana autorskoprávní.

Nevyjasněnost koncepce právní ochrany software lze demonstrovat i na praxi ve státech udávající tón ve vývoji softwarového průmyslu, kde zavedení autorskoprávní ochrany předcházely dlouhé spory o právní charakter software. V USA se tak stalo v roce 1980, v Anglii, Francii a Japonsku až v roce 1985. Programy jsou v těchto státech považovány za díla literární a jako k takovým k nim přistupováno.

Situace u nás je ve srovnání s vyspělými státy v této oblasti horší díky opožděním, spojeným se zaváděním a hlavně smysluplným využíváním výpočetní techniky. Boom spojený s rozvojem personálních počítačů a tím i dostupnost výpočetní techniky k nám dospěl se spožděním odhadovaným na deset let. V současnosti bych zpoždění za vyspělým světem odhadl na 5 let a totéž je možné říci o právní regulaci v této oblasti.

Názorů na řešení dané problematiky je celá řada a často diametrálně odlišných. Nejde přitom jen o spory o právní podstatu software, ale také často o obtížnost komunikace mezi autory a distributory software na jedné straně a právníky na straně druhé, plynoucí z diametrální odlišnosti logiky těchto oborů, a někdy i nechutí použít se něčeho nového, dynamického a tudíž i rizikového. Zde však jde o přechodný jev.

Příčinou sváru ve sporu, zda je počítačový program možné považovat za autorské dílo, je skutečnost, že program má s klasickým autorským dílem velmi málo společného. Odlišuje se v řadě specifík, které se pokusím v tomto článku vystihnout, i způsobem uplatnění a využití. Autorské právo není vybaveno na ochranu takového druhu díla – v době svého vzniku s něčím takovým ani počítat nemohlo. Přesto mu byla byla přisouzena tato role. S ohledem na praxi v ostatních státech nemá smysl na této skutečnosti mnoho měnit. Otázkou zůstává, jak se s tím náš právní řád vyrovná, aby nebyla naplněna chmurná vize, že počítačové programy se stanou „počítačovým virem – trojským koněm“ autorského práva, který nahlodá a rozdrolí tento úctyhodný institut zevnitř.

Nedostatečná praxe správních a soudních orgánů v této oblasti mě také vede k tomu, že se více zabývám podměty ze zahraničí, nehledě na mezinárodní charakter software jako takového. Protože jsem měl možnost nahlédnout na tuto problematiku i z druhé strany, tedy z pozice analytiků, programátorů či kvalifikovaných uživatelů výpočetní techniky, chtěl bych se pokusit zohlednit přitom i jejich pozici.

Dosud není všeobecně známa a ustálena užívaná terminologie. Vyplývá to z dynamiky vývoje **primárních pramenů** tohoto oboru. Velmi stručně se proto chci o nich zmínit v dalším textu.

Počítačové systémy lze rozlišit podle použité technologie a vnitřní organizace na pět generací. První elektronický samočinný počítač na bázi elektronek byl spuštěn v roce 1945. Jde o první generaci počítačů. Program řídicí činnost počítače byl

tvoren elektrickým obvodem (byl součástí počítače) – nelze tedy mluvit o počítačovém programu v dnešním slova smyslu. Vznik II. generace je spojen s objevem nové technologie – tranzistoru. Architektura III. generace je spojena s technologií integrovaných obvodů a přibližně od této chvíle je také možné mluvit o „software“, jak ho chápeme v dnešní době. Vývoj dalších generací je spojen se zvyšováním stupně integrace elektronických obvodů, čipů a změnou architektury systémů.

Programy v dnešním smyslu se tak objevily v 60. letech a již od 70. let se setkáváme s problémy jejich právní ochrany. Do jejich tvorby bylo totiž již od počátku nutné vložit značný tvůrčí potenciál i nemalé finanční náklady. V ranných stadiích rozvoje výpočetní techniky přesto ale byly tyto položky malé ve srovnání s prostředky a cenou technické části těchto projektů – hardware. Mnohdy byl software dodáván jako součást hardware³. Tím lze také snad částečně vysvětlit nevyjasněnost a nedostatečná legislativní opatření v oblasti jejich právní ochrany oproti ochraně hardware, jenž ve světě přetrvávají dodnes.

Změnu také přinesl prudký nárůst výroby personálních počítačů. Od roku 1976 tak mnohonásobně klesla cena hardware, přičemž výkon personálních počítačů se stal srovnatelným s výkonem někdejších střediskových počítačů. Jedním z důsledků bylo, že cena software již nebyla zanedbatelnou ve srovnání s cenou hardware, ba naopak začínala převažovat. Tím se změnila i strategie nákupu výpočetní techniky. Firmy napřed zjišťují své nároky na programové vybavení, vyberou vhodný software a teprve pak nakupují hardware, který umožní efektivní využití software v žádané kvalitě a požadované rychlosti odezvy.

Existence velkého počtu izolovaných počítačů byla jedním z impulsů vedoucím k rozvoji počítačových sítí a k využití výpočetní techniky snad ve všech oblastech lidské činnosti a tím také k naléhavé potřebě právní regulace takto vznikajících právních vztahů.

Další rozvoj výpočetní techniky je vázán na vývoj odpovídajícího software, který je v závěsu za vývojem hardware a tudíž vždy trochu opožděn, čímž neumožňuje vždy jeho plné využití. Výpočetní systémy tak často běží jen na část potenciálního výkonu, protože použitý software neumí využít pokročilé technologie.

Právní povaha počítačového programu

Počítačový program je souborem instrukcí řídicí vlastní činnost počítače. Procesor počítače může být řízen pouze programem ve formě binárního nebo objektového kódu. Protože tvorba programů v této formě je velmi obtížná, je využíváno vyšších programovacích jazyků a následné kompilace do objektového tvaru. Dostáváme tak další formu vyjádření programu jeho zdrojový tvar. Samotný program tak lze vyjádřit v různých formách, přičemž všechny požívají stejné právní ochrany.

Užitná hodnota software je úměrná hodnotě informace v něm uložené. Jedná se především o vnitřní strukturu a organizaci informace, které tvoří „invenční náboj“

³Bundling – prodej dvou nebo více výrobků v jednom cenovém balíku

software, obsabující základní algoritmus řešení a jehož formulování je často nenákladnější fází tvorby. Programy jsou produktem intelektuální činnosti programátora nebo častěji kolektivu specializovaných odborníků. Jde o složitý proces jež lze rozložit na jednotlivé fáze, které provádějí specializovaní pracovníci. Obecně lze rozlišit následující fáze:

- zadání úkolu – spočívá v přesném vymezení rozsahu řešeného úkolu a formulace požadavků zákazníka. Zanedbání tohoto kroku může později způsobit neřešitelnost právní situace mezi zadavatelem a řešitelem úkolu.
- analýza úkolu – provádí programátor-analytik, odborník znalý řešeného problému. Úkolem analýzy je zjistit, zda je úkol řešitelný, navrhnout algoritmus a postup řešení, stanovit rozsah prací a tím i předpokládané náklady atd. Jde o nákladnou část projektu, jejíž výsledek nemusí vždy zákazníka uspokojit.
- vlastní tvorba programu – na základě provedené analýzy je vytvořen zdrojový text programu a ten přeložen do běhuschopné verze.
- testování programu – nezbytná fáze tvorby software, při níž je testováno chování programu v předpokládaných i nahodilých stavech.

Realizace programu jako předmětu směny závisí na jeho užitné hodnotě. Ta je mimo jiné závislá na kvalitě a množství informace v něm obsažené, analýze problému a algoritmu řešení, množství a způsobu interpretace výstupních informací, ale také způsobu komunikace s uživatelem, determinovanosti chování za provozních i nahodilých podmínek. Zvláště vhodný design programu, přehledná interpretace výsledků při komunikaci s uživatelem a uživatelsky přístupné rozhraní je podmínkou pro úspěšnost programu. Tyto atributy jsou komerčně důležité. Nejsou však předmětem ochrany na základě autorského práva. Tato skutečnost je tak jedním z argumentů zastánců vytvoření zvláštního druhu ochrany.

Počítačový program sám má povahu nehmotného statku. Hmotnou formu mu propůjčuje až médium na němž je uložen např. magnetické disky, pásky, optické disky, což jsou nosiče nejčastěji používané při jeho směně. Může však být zachycen i na papíře ve formě textu, obvykle v tzv. zdrojovém tvaru. Součástí software je pak nejen vlastní počítačový program a médium na němž je zachycen, ale i jiné podpůrné programy, data, programová dokumentace či uživatelské manuály, licenční podmínky popř. další smluvní ujednání spolu s poskytovanými službami atd.

Při určitém zjednodušení lze říci, že způsobem svého vzniku naplňuje software znaky nehmotného statku, ale způsobem svého využití je přímo použitelným výrobkem, když toto využití samo o sobě může vést ke vzniku dalších nehmotných statků.

Další zvláštností programů je prakticky neomezená možnost výrohy kopií a jejich nekontrolovatelné šíření.

Aby program mohl být spuštěn, musí být nejdříve obsažen v paměti počítače (ať již v operační – RAM nebo stálé – ROM) a poté převzít řízení. Tato skutečnost

je uváděna jako další z důkazů dostatečnosti autorskoprávní ochrany pro počítačové programy. Považují však za nutné předeslat, že jde o zjednodušující pohled, nepostihující vždy přesné pravý stav věci.

Programové vybavení z hlediska funkce lze rozlišit na

- systémové programy – základní software bez něhož není provoz počítače možný, vzhledem k těsné vazbě na konkrétní hardware a složitost je dodáváno často výrobcem hardware spolu se systémem
- obslužné programy – programy sloužící k tvorbě uživatelských programů pomocné systémové programy s odlišnou obchodní politikou, určený pro užší okruh uživatelů – programátorů
- aplikační programové vybavení – uživatelské programy vytvořené k řešení konkrétních úkolů většinou specializovanými firmami
- programovací jazyky – programy vytvářející vhodné prostředí pro tvorbu uživatelských programů.

Další formou nehmotného statku patřící pod pojem software, jsou data a informace, ať již ve formě databáze s určitou strukturou nebo jiné formě. Právní ochrana vycházející z autorského práva je problematictější vzhledem k tomu, že obtížněji naplňují pojmové znaky autorského díla dle AZ. Je však možné použít i ochranu z jiného titulu.

Autorskoprávní ochrana počítačových programů

Náš autorský zákon (dále jen AZ) vychází z Bernské úmluvy o ochraně děl literárních a uměleckých z 9.9.1886 ve znění pozdějších revizí (tzv. „Revidovaná úmluva Bernská“), jejíž je Česká republika smluvní stranou – členem Bernské unie. V těchto úmluvách samozřejmě nemůže být ani zmínka o software. Rozšíření autorskoprávní ochrany na software a jeho specifika oproti klasickým autorským dílům si zřejmě vynutí připojení dodatku k těmto úmluvám zohledňující tyto odlišnosti, aby se tak vneslo jasno i do mezinárodní praxe. Přípravné práce na tomto kroku již začaly.⁴

⁴V. Týč: Mezinárodní úprava ochrany průmyslových a autorských práv, Masarykova univerzita v Brně, 1993, str. 108: „V podkladovém materiálu Mezinárodního úřadu se navrhuje, aby programy byly chráněny podle Bernské úmluvy jako díla literární a umělecká, avšak s těmito hlavními výjimkami:“

- Ochrana programů může být vykonávána buď ve prospěch autora, jak je stanoveno v článku 2 odst. 6 Bernské úmluvy, nebo ve prospěch jiné osoby, podobně jako je tomu u děl kinematografických.
- Aplikujeme-li definici publikace (článek 3 odst. 3) na programy, je třeba konstatovat, že zpravidla nejsou zveřejněny a je s nimi proto třeba zacházet jako s díly neuveřejněnými.
- Ustanovení o morálních právech (článek 6 bis) bude ve většině případů prakticky neaplikovatelné, neboť mnohdy nelze skutečného autora programu identifikovat.
- Délka ochrany by měla být stanovena jako pro díla slovesná, případně jako pro díla kinematografická (podle toho, jak se určí autor).

Jestliže vyjdeme z z charakteru díla jak ho stanoví § 2 odstavec 1 AZ a způsobu vzniku díla podle § 9 AZ musí pojetí software jako autorského díla splňovat následující znaky:

- Musí být výsledkem tvůrčí činnosti autora (jde zejména o naplnění znaku autorské individuality a původnosti díla).
- Musí se jednat o dílo literární, vědecké či umělecké, přičemž důraz je kladen na formu vyjádření díla.
- Dílo ve smyslu AZ vzniká vyjádřením myšlenky formou, která zprostředkuje její objektivní vnímatelnost.

Diskuse zda přiznat počítačovým programům charakter autorského díla se soustřeďovala zejména na problém, zda je naplněn znak autorskoprávní individuality díla. Byly pochybnosti o tom, zda autor-programátor jestliže vychází z daných a stejných výchozích podmínek, matematických postupů a vědeckých metod, možností a determinovanosti prostředí výpočetního systému, může natolik uplatnit svou individualitu a vlastní tvůrčí myšlení, aby vzniklo nové původní dílo nesoucí autorskoprávní rysy. Novelou AZ v roce 1990 byla mezi díla chráněná z titulu autorskoprávní ochrany zařazeny výslovně počítačové programy. Byly tak oficiálně ukončeny spory o tom, zda je vůbec možné považovat programy za autorské dílo, ovšem plně objasnění této problematiky to nepřineslo a ani přinést nemohlo. Právní charakter programů však tak byl konsolidován a jelikož zároveň nedošlo k modifikaci pojmových znaků autorského díla, byl de facto programům přiznán i znak individuality.

Pravděpodobnost, že naprosto totožný program bude uzezávisle na sobě vytvořen více programátory je srovnatelná s jinými autorskými díly. Každý programátor však s výhodou využívá rutinní programy (tj. programy řešící natolik jednoduchý problém či natolik známé a často řešené programy, že v nich znaky individuality lze nalézt jen stěží). Některé programy, obsahující často řešenou problematiku, pak obtížně dokazují svoji původnost a mohou být považovány za rutinní.⁵ Kritérium, kdy se tak již stalo, v zákoně výslovně zmíněno není a bude se spíše řídit soudní praxí.

e) Výlučné právo autora nebo jinak určené osoby povolit zpracování díla by se mohlo aplikovat na programy s tím, že za zpracování je třeba považovat převedení programu z jedné formy do druhé, např. z programovacího (zdrojového) jazyka do cílového jazyka (nejde o překlad). Totéž platí o tzv. dekompilaci programu, tj. o jeho převedení do formy, v níž je patrná jeho struktura.

f) Dále bude třeba vypracovat pravidla o kopírování programů bez souhlasu autora, neboť pravidla týkající se literárních a uměleckých děl jsou nepoužitelná.

⁵V současnosti jsou např. hojně nabízeny programy pro vedení účetnictví ať již jednoduchého či podvojného. Jelikož výrobci vycházejí ze stejného zadání a podmínek daných zvyklostmi v tomto oboru, zákonem o účetnictví a požadavky praxe, jsou logika a principy, na kterých je program založen, v převážné míře determinovány. I zde však podle mého názoru zůstává prostor pro uplatnění tvůrčí individuality, jestliže se výsledný produkt nějakým způsobem prokazatelně odlišuje či výrazně převyšuje ostatní průměr.

Také informace obsažené v databázových systémech, pokud nejsou výsledkem tvůrčí činnosti autora, není možné zahrnout pod autorskoprávní ochranu. Avšak i na jejich sesbírání, setřídění, vyhodnocení či ověření, bylo nutné často vynaložit značné úsilí, a proto by bylo třeba i to zohlednit při hodnocení podle výše zmíněného kritéria. Protože síla počítače spočívá především v rychlém zpracování velkých objemů dat, jsou tyto aplikace časté a přinášejí uživateli značné výhody a zisk.

Výhrada, kterou zákonodárce užil v demonstrativním výčtu děl spadajících do působnosti AZ (§ 2 odstavec 1 AZ) „... , pokud splňují pojmové znaky děl podle tohoto zákona“, má zřejmě za cíl zohlednit výše uvedenou skutečnost. Zároveň však může být chápána jako restriktivní, s nepříznivým vlivem na právní jistotu autorů programů. Snad proto někteří tento jinak velmi pozitivní krok hodnotily jako přechod od bezprávního stavu k právním zmatkům.

Argumentem mluvícím ve prospěch autorskoprávní ochrany software, je fakt, že každý program může být vyjádřen i ve formě textu – např. ve zdrojovém tvaru, kdy může připomínat i literární dílo. Výklad znaku objektivní vnímatelnosti sice nezahrnuje požadavek obecné srozumitelnosti, ale pokud chceme počítačové programy chránit a přesně dodržet analogii s literárním dílem, museli bychom chránit až projev programu po spuštění na počítači. Teprve tehdy můžeme pozorovat to, co nám autor díla – programátor chtěl sdělit. Podobnost zdrojového textu programu s dílem literárním je čistě náhodná. Tento text musíme chápat v konečné fázi jako posloupnost řídicích instrukcí procesoru počítače. Čistý zdrojový program ve smyslu čtení literárního díla je i pro specializovaného odborníka obtížné a jde spíše o myšlenkovou simulaci činnosti počítače – odhad, jaký výsledný efekt instrukce po spuštění na počítači vytvoří. Vzhledem k tomu, že hlavním prostředkem komunikace s počítačem je ve většině případů monitor počítače – obrazovka, vyvstává zde dokonce možnost chránit software snad formou děl kinematografických či uměleckých. Přiznám se však, že si toto zatím stěží dovedu představit v právní praxi a odhadnout všechny obtíže při dokazování porušení práv k takto pojatým dílům.

Příliš rozsáhlá ochrana programů, by však (a to nejen podle mého názoru) mohla být i na škodu věci. Programy na rozdíl od ostatních děl podléhají neustálému vývoji a příliš striktní ochrana by tak mohla tomuto bránit. Vezměme si jako příklad velmi známý program Windows firmy Microsoft, jehož úspěch je z velké části založen na lákavém designu a v principu velmi jednoduchém způsobu komunikace uživatele s programem (user interface). Na podobném myšlenkovém základě byly již založeny jiné programy. V programu Windows však byly dotaženy k dokonalosti a úspěšnosti. Pokud by za této situace bylo možné chránit tyto myšlenky nebo lépe takto vytvořený způsob komunikace s uživatelem – user interface, mohla by tato firma získat monopolní postavení na trhu, což by se jistě nepříznivě projevilo na rozvoji softwarového průmyslu. Uživatel by totiž jistě dal přednost programu s jednoduchým a hlavně jemu známým prostředím, před nutností učit se ovládat nový i když třeba funkčně lepší program.

Program nevytváří jen uživatelské rozhraní. Aby program mohl vykonávat své

funkce musí spolupracovat s hardware, operačním systémem, obslužnými programy, perifériemi atd. Tato spolupráce probíhá také prostřednictvím přesně definovaných rozhraní. Neznalost těchto definic by znemožnila programátorům tvorbu dalšího software. Zde platí, že kdo monopolizuje rozhraní, může ovládnout celou příslušnou část trhu. Opatření, kdy zákon ukládá výrobcům zveřejňovat takovéto údaje (jde zejména o výrobce hardware), jak ukazují zkušenosti z USA, nemusí být vždy dostatečná.

Dostáváme se tím k často diskutovanému pojmu dekompile – zpětné analýze programu, označované také jako reverse engineering. Představme si situaci, kdy programátor – analytik vytvořil původní řešení problému, navíc v něm uplatnil řadou nových myšlenek, ale řešení některých atributů programu není na odpovídající výši. Práva k užívání poskytne jisté firmě, která se na základě zjištěných nedostatků programu rozhodne provést zpětnou analýzu. Technika, která ji umožňuje, je běžně dostupná a v určitých případech je možné získat tímto způsobem i zdrojový text programu. Na základě původní analýzy pak napíše nový program, jemuž původní software nemůže konkurovat. Jde o příklad zneužití a porušení autorských práv autora programu.

Existují tedy dva protichůdné argumenty a situaci nelze vyřešit jednoduchým zákazem dekompile. Ta tak patří k nejsložitějším otázkám související s ochranou software, úzce souvisí s protikartelovými zákony a s ochranou volného trhu.

AZ tuto problematiku výslovně neupravuje. Významným počinem je v tomto směru směrnice ES⁶. V článku 6 se touto problematikou zabývá. Výslovně zakazuje dekompile za účelem vytvoření konkurenčních programů, což by ve svém důsledku znamenalo porušení autorského práva. Z důvodů výše uvedených ji však umožňuje, vyžaduje-li to zajištění vzájemného funkčního propojení mezi systémy. Tuto možnost však váže na přesně vymezené podmínky a zároveň s tím ukládá určité povinnosti.

Pro zajištění účinnosti právní ochrany software je nezbytné využívat i mimoprávní prostředky ochrany. Ty spočívají v zabezpečení a vytvoření takových technických a organizačních opatření, umožňujících efektivní využití právních prostředků. Ve většině případů by jinak uplatnění právní ochrany nebylo dostatečně účinné.

Technických opatření je celá řada a uvedu proto jen některé příklady. Lze například zabránit pořízení neoprávněné kopie počítačového programu fyzicky – technickými opatřeními. Principy bývají různé a stále se vyvíjí. Jak však vyplývá z údajů o počtu pirátských kopií, pro specializované pirátské firmy nepředstavují nepřekonatelný problém. Navíc oprávněným uživatelům komplikují někdy již tak dost složitou instalaci programu a tím odrazují budoucího uživatele. Proto od tohoto způsobu ochrany většina firem ustupuje.

U drahého software jsou často používány tzv. „hardlock“ ochrany. Jde o „černou

⁶EC Council of Ministers: EEC Directive for the Legal Protection for Computer Programs, 1991

skříňku“, jejíž přítomnost na určeném portu počítače je nutná pro chod programu, dodávanou spolu s programem v počtu zakoupených licencí.

Mezi technické prostředky, které by mohly pomoci při dokazování porušení autorských práv, lze také zařadit tzv. „fingerprints“. V principu jde o zahrnutí jedinečné posloupnosti znaků do těla programu a tím umožnění pozdější identifikace v případě zneužití programu.

Další možností ochrany software jsou různá organizační opatření a interní směrnice organizací. Tato oblast by se mohla stát velmi silným způsobem ochrany software. Člověk, na jehož chování závisí účinnost této ochrany nejvíce, však může být v komplexu opatření jak nejsilnějším, tak i nejslabším článkem. To ostatně platí nejen pro tuto oblast.

Úmysly zákonodárce v oblasti ochrany počítačových programů jsou nastíněny ve Sdělení č. 158/1991 Sb. federálního ministerstva zahraničních věcí ČSFR, o Dohodě o obchodních vztazích mezi vládou Československé federativní republiky a vládou Spojených států amerických, jež nabyla účinnosti 17.11.1990. Obsahuje závazky při ochraně počítačových programů, jdoucích nad rámec novely AZ z roku 1990 a předznamenává tak obsah budoucí novely AZ. V článku X věnovaném ochraně práv k duševnímu vlastnictví se v odstavci 4, písm. a) obě strany zavazují mimo jiné, že: „poskytne ochranu podle práva autorského k programům počítačů a databázím jako k literárním dílům podle svých zákonů o právu autorském“.

Tyto závazky jsou dále zpřesněny v dodatcích jež jsou součástí smlouvy:

Ochrana programů počítačů podle autorského práva se bude vztahovat na všechny druhy programů počítačů včetně odvozených programů a operačních systémů, které mohou být vyjádřeny jakýmkoli jazykem, ať již ve zdroji nebo v předmětném kódu a bez ohledu na prostředek jejich záznamu.

Trvání a úroveň ochrany programů počítačů budou shodné s tím, jak jsou stanoveny u ostatních literárních děl.

Omezení práv výslovně dovolená u literárních děl podle Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl (Paříž 1971) budou rovněž použitelná u programů počítačů. Kromě toho budou mít majitelé kopie programu počítače právo zhotovit si nebo udělit svolení ke zhotovení jedné kopie nebo zpracování takového počítače s podmínkou,

- že taková nová kopie nebo zpracování se vytváří jako nezbytný krok k užívání programu počítače ve spojení se strojem a že není užívána jiným způsobem nebo
- že taková kopie nebo zpracování je pouze pro archivní účely a že všechny archivní kopie budou zničeny v případě, že by pokračující držba programu počítače přestala být oprávněnou.”

Závěrem

Absolutní ochrana je tedy počítačovým programům poskytována z titulu ochrany autorskoprávní se specifiky, jak vyplývají z předchozího textu. V konkrétních případech lze však současně s autorskoprávní ochranou využít i další právní instituty

a mimoprávní opatření a vytvořit tak vzájemně provázaný, tedy i účinnější systém ochrany. V případě dat a databází informací se toto jeví většinou nezbytným, vzhledem k problematičnosti ochrany dat na základě AZ.

Na druhé straně výkon práv k software s sebou nutně nese omezení soutěže. V některých případech se firmy snaží zneužitím těchto práv zajistit si dominantní postavení v určité oblasti a narušují tak pravidla hospodářské soutěže. Ovšem jen takové uplatnění a výkon práv je legitimní, které jim skutečně podle práva náleží.

* * *

S U M M A R Y

Legal Conception of Computer Programme as a Subject of the Copyright

The fact, that a programme can hardly be considered as a classic authorial work, is the cause of quarrel in the argument, if a computer programme can be considered as a authorial work. It differs by many specifics and by the way of use and utilization. The effort at the explanation of these specifics is the actual content of this paper. The copyright does not comprise the protection of such a type of work – at the time of its rise it even could not reckon with something like this. With respect to the practice in the other states there is no point to the radical change of that fact. But the question, how the legal order faces up to it (so that the gloomy vision, that computer programmes will become the means of destabilization of copyright – a „computer virus“ which will undermine and dissipate this estimable institute, would not be filled), stays.